

Gooi het kind niet met het badwater weg

Cahiers Politiestudies
Jaargang 2019-1, nr. 50
p. 141-144
© Gompel&Svacina
ISBN 978-94-6371-110-4

Henk Ferwerda

De reeks *Cahiers Politiestudies* richt zich op hoogstaande, kwalitatieve bijdragen over politieke vraagstukken en fenomenen. Inmiddels is de reeks 49 edities verder en geef ik mijn welgemeende felicitaties aan de redactie, editoren en haar lezers met deze vijftigste editie.

Onder het mom ‘wie de jeugd heeft, heeft de toekomst’ mag verwacht worden dat ‘jongeren en politie’ als thema vanuit diverse invalshoeken in verschillende cahiers zou opduiken. Dit is niet het geval: er is slechts één Cahier – nr. 34 uit 2015 – dat hierover gaat.

Is er, wellicht omdat de jeugdcriminaliteit sterk af lijkt te nemen (Van der Laan, Beerthuisen & Goudriaan, 2017), sprake van desinteresse voor de jeugd of zijn er dusdanig veel onderwerpen die de politie bezighouden, interesseren en die sexyer zijn dat we tevreden moeten zijn met één Cahier? Ik houd het op het laatste, maar wil tegelijkertijd met mijn bijdrage de politie triggeren om de jeugd niet uit het oog te verliezen. Dit omdat er volgens mij ontwikkelingen zijn die daarom vragen.

Ik ga eerst in op een aantal verdiensten van – onder andere – de politie als het gaat om de integrale aanpak van jeugdcriminaliteit om vervolgens een aantal ontwikkelingen te schetsen die aandacht vragen.

Waardoor gaat het zo goed?

De jeugdcriminaliteit is in de afgelopen tien jaar fors afgenomen. Het aantal geregistreerde minderjarige verdachten van een misdrijf daalde met zo’n 60%. Niet alleen de officiële registraties van politie en justitie laten een daling zien. Ook zelfrapportagecijfers over jeugdig ouderschap bevestigen deze ontwikkeling en daarnaast is er ook een algemene afname van slachtoffers van criminaliteit in ons land.

Het gaat dus goed met de omvang en ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit. Dat roept de vraag op wat daarvoor mogelijke verklaringen zijn. Eerder maakte ik samen met collega’s (Bervoets, Ferwerda, Bremmers, Keijzer & Appelman, 2013) een onderscheid tussen ‘overkomen’, ‘bevochten’ en ‘*out of the box*’-verklaringen. Ik ga daar nu nader op in.

Crime drop als autonome ontwikkeling

Overkomen verklaringen zijn niet terug te voeren op specifiek (lokaal) beleid, maar worden veroorzaakt door een autonome ontwikkeling. Niet alleen in Nederland, maar

ook in andere Europese landen, zoals Finland, Frankrijk, Polen, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland, is sprake van een daling van de jeugdcriminaliteit. Dit is overigens ook het geval in Azië en Latijns-Amerika. Wat de precieze oorzaak voor deze wereldwijde daling – ook wel *crime drop* genoemd – is, is nog niet uitgebreid onderzocht. Zeker is dat de daling van de jeugdcriminaliteit geen uniek Nederlands verschijnsel is en ons dus deels overkomt.

Bevochten verklaringen

Diverse partijen, waaronder de politie hebben daarnaast veel goed gedaan in de aanpak en dat noem ik de bevochten verklaringen voor de daling van de jeugdcriminaliteit. Ik onderscheid daarbij vijf categorieën verklaringen.

In de eerste plaats is dit de *stedelijke vernieuwing* die ongeveer 15 tot 20 jaar geleden is ingezet. Uit literatuur blijkt dat jeugdcriminaliteit hoger is in wijken waar de sociaaleconomische status laag is, meer kans op verloedering is en grote mobiliteit van bewoners bestaat. Dit kan leiden tot leegstand, geringe sociale bindingen, weinig voorzieningen en een gebrekkige organisatie van de gemeenschap. Dat zijn tevens risicofactoren voor (jeugd)criminaliteit. Stedelijke vernieuwing leidt vaak tot schonere wijken met meer voorzieningen waar bewoners vaak voor langere tijd wonen. Deze veranderingen in met name de grote(re) steden lijken een positieve uitwerking te hebben gehad op de jeugdcriminaliteit.

Vroegsignalering en de *aanpak van risicojeugd en -gezinnen* zijn de tweede categorie van verklaringen die bijdragen aan de daling. Er zijn maatregelen genomen om voortijdig schoolverlaten terug te dringen en jongeren tussen de 15 en 23 jaar (opnieuw) voor school of werk te motiveren. Dit sluit aan bij bevindingen uit onderzoek en de praktijk, waaruit naar voren komt dat gebrek aan opleiding en/of werk risicofactoren voor (jeugd)criminaliteit zijn. Ook niet onbelangrijk zijn vroegsignaleringssystemen voor risicojongeren, zoals 'Prokid' (voor 12-minners) en 'Het LIJ' (voor jongeren van 12 tot 18 jaar), die met de politie in aanraking komen. Prokid is een computersysteem waarmee politieregistraties worden 'gescand' op risicosignalen bij kinderen, jongeren en hun gezinnen. Het LIJ – Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen berekent het recidiverisico en geeft een profiel van aanwezige beschermende en risicofactoren en eventuele zorgsignalen. Op basis daarvan wordt bepaald welke strafrechtelijke aanpak en eventuele zorg de jongere nodig heeft. Ook blijkt dat de Basis Politie Zorg zich steeds bewuster wordt van risicofactoren bij minderjarigen en de gezinnen waar ze in opgroeien. Vroegsignalering krijgt tegenwoordig dan ook meer aandacht bij de politie (en binnen het politieonderwijs) en dit uit zich bijvoorbeeld in een toename van het aantal zorgmeldingen.

Een volgende categorie van verklaringen is de *ketensamenwerking*. De ketensamenwerking komt vooral tot stand in het Veiligheidshuis en binnen ZSM. Door kennis en informatie uit te wisselen, groeit niet alleen het inzicht in de werkzaamheden van samenwerkingspartners, maar leidt dit ook sneller tot een meer compleet beeld van de problematiek van bijvoorbeeld individuele veelplegers. Dit completere inzicht zorgt ervoor dat veelplegers niet meer kunnen 'shoppen' bij diverse instanties en dat op basis van gedeelde informatie effectiever kan worden ingegrepen.

Jongeren maken zich vooral schuldig aan gelegenheidscriminaliteit. *Gelegenheidsbeperkende en technopreventieve maatregelen* – zoals tags op producten in winkels, camera-toezicht, toezichthouders en straatcoaches – verklaren dan ook een belangrijk deel de daling van de jeugdcriminaliteit.

De laatste categorie afgedwongen verklaringen staat wel bekend als ‘focused policing’ en heeft als grote gemene deler ‘focus, samenwerking, doelgroep- en gebiedsgericht’. Vanuit onderzoek is bekend dat het aanbrengen van gezamenlijke focus in analyse en een gerichte integrale aanpak op *hot times*, *hot spots*, *hot groups* en *hot shots* zin hebben in het terugdringen van criminaliteit en overlast. In het kader van de aanpak van jeugdcriminaliteit zijn de Top X-aanpakken (*hot shots*) en de aanpak van jeugdgroepen (*hot groups*) voorbeelden binnen deze categorie. Dit zijn aanpakken waar de politie samen met haar ketenpartners de afgelopen jaren sterk op heeft ingezet. Van Burik e.a. (2013) constateren bijvoorbeeld dat in meer dan de helft (60%) van de door hen bekeken criminele jeugdgroepen sprake is geweest van een integrale aanpak, waarbij duidelijke stappen zijn gezet in de onderlinge samenwerking met positieve resultaten.

Out of the box

Naast overkomen en afgedwongen verklaringen voor de daling van de jeugdcriminaliteit zijn er ook ‘*out of the box*’-verklaringen. Zo zou de afname van het loodgehalte in ons milieu invloed hebben op een afname van afwijkend gedrag van mensen. Ook dient de toename van het smartphonegebruik van jongeren genoemd te worden. Waar jongeren voor de komst van de smartphone voor hun sociale contacten en rolmodellen afhankelijk waren van het fysiek ontmoeten van elkaar, is tegenwoordig een veeg over het scherm voldoende. Mogelijk is de wereld van Facebook, Instagram, pingen, Snapchat, Twitter en WhatsApp – het digitaal rondhangen – in de plaats gekomen van het rondhangen op straat. Zoals bekend is dit laatste de bakermat van veel jeugdcriminaliteit.

Het kind met het badwater weggooien

Focus, preventie, vroegsignalering en ketensamenwerking zijn werkzame mechanismen die de daling van de jeugdcriminaliteit mogelijk kunnen verklaren. De kunst – ook voor de politie – is om de ontwikkelde aanpak en samenwerking te onderhouden en koesteren. Over het algemeen is de overheid namelijk niet goed in onderhoud en verlegt ze haar focus bij succes op iets anders.

Daarnaast zal de kennis en aanpak op onderdelen zelfs geïntensiveerd moeten worden. Klassieke vormen van jeugdcriminaliteit nemen dan wel af, dit geldt niet voor criminaliteit in de digitale wereld. Jongeren zijn steeds vaker dader en/of slachtoffer in de digitale wereld. Ons bekende vormen van jeugdcriminaliteit komen ook meer en meer voor in een online context (zoals diefstal, bedreiging) en daarnaast komen er nieuwe vormen van jeugdcriminaliteit bij (zoals sexting, identiteitsdiefstal, hacken en internetplichting). In de politiecijfers zien we deze vormen nauwelijks terug, maar dit verborgen vraagstuk komt al wel naar voren in zelfrapportageonderzoek onder jongeren (Van der Laan, Beerthuisen & Goudriaan, 2017). Dit vraagt onder andere bij wijkagenten om nieuwe expertise en andere manieren van contact leggen en onderhouden met jongeren.

Ik besluit met een punt van zorg en dat betreft de introductie van de Salduz-regeling; de advocaat bij het politieverhoor. Omdat minderjarigen tot een zogeheten kwetsbare doelgroep horen, mogen ze in het kader van een EU-richtlijn geen afstand doen van het recht op consultatiebijstand. Politied medewerkers zien de Salduz-regeling als een tijdsintensief werkproces. Ook achten zij de gevolgen voor jongeren bij een aanhouding soms disproportioneel ten opzichte van het gepleegde feit (Van Ham, Bervoets, Scholten & Ferwerda, 2018). Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer jongeren op het politiebureau zullen moeten overnachten, omdat zij 's avonds worden aangehouden en pas de volgende ochtend in aanwezigheid van een advocaat verhoord kunnen worden. Politied medewerkers zullen bij heterdaadzaken naar andere wijzen van afhandeling zoeken, zo blijkt. Een reprimande ('het goede gesprek') en in het gunstigste geval een zorgmelding zijn voorbeelden van het inzetten van deze discretionaire bevoegdheid. Van vroegsignalering (afnemen van Prokid en LIJ), integrale dossiervorming en ketensamenwerking komt dan veel minder terecht. Dat is het kind met het badwater weggooien.

Bibliografie

BERVOETS, E., FERWERDA, H., BREMMERS, B., KEIJZER, D., & APPELMAN, T. (2013). *Daling jeugdige verdachten Amsterdam. Op zoek naar mogelijke verklaringen*. Rotterdam/Arnhem: Lokale Zaken/Bureau Beke.

BURIK, A. VAN, HOOGEVEEN, C., DE JONG, B., & VOGELVANG, B. (2013). *Evaluatie aanpak criminele jeugdgroepen*. Den Haag: WODC.

HAM, T. VAN, BERVOETS, E., SCHOLTEN, L., & FERWERDA, H. (2018). *Realiteit of registratie-effect. De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit*. Arnhem: Bekereeks.

LAAN, A.M. VAN DER, BEERTHUIZEN, M.G.C.J., & GOUDRIAAN, H. (2017). Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit, 1997 tot 2015. *Justitiële Verkenningen*, Themanummer 'Dalende jeugdcriminaliteit', 1, 28-49.